

HALMA
THE EUROPEAN
NETWORK OF LITERARY
CENTRES

Ignacy Karpowicz

Gesta (Gesty)

Novel

Překlad z polského originálu *Gesty*:
Bára Gregorová

Kraków: Wydawnictwo literackie, 2008

HROBY

Na hřbitovy jsem si zvykal dlouho. Jako dítě jsem smysl hřbitova nedokázal pochopit. Hřbitov je město osídlené mrtvými lidmi. Město natolik cizí, jak si jen lze představit. Negativ města. Bátl jsem se hřbitovů. Nechápal jsem, že mrtví stejně jako živí také potřebují svůj prostor.

Téměř celá naše rodina "bydlí" na hřbitově v Grodku. Respektive ona neživá linie naší rodiny. Pamatuju si jeden náhrobek z grodeckého hřbitova. Náhrobek, jakých existuje mnoho, podobný řadě jiných. Neobyčejná na něm byla deska, nebo spíše nápis na ní. Přestože jsem byl dítě, chápal jsem, že pod jménem se nacházejí dvě data: narození a úmrtí. Zároveň jsem chápal, že člověk se nejprve narodí, a později, v důsledku zrození i umírá. Chápal jsem, že je možné spočítat, kdo jak dlouho žil. Krok číslo jedna: od čtyřech čísel šifrujících úmrtí musíme odečíst čtyři čísla kódující rok narození. Krok číslo dvě: od dvou čísel šifrujících měsíc úmrtí musíme odečíst dvě čísla kódující měsíc narození. Krok číslo tři: nyní je nutné zopakovat operaci s čísly určujícími dny.

Na hřbitovech jsem se naučil matematiku. Naučil jsem se odečítat. Na hřbitovech jsem pochopil, že existují čísla záporná: negativ čísla. Přišlo mi to více než logické. Jestliže zde bydlí lidé, kteří již nežijí, patří sem i čísla, která neexistují.

Babička mě s sebou brala na hřbitov často. Bylo tam hodně práce, jako na skutečné usedlosti. Sázely se tam květiny a zalévaly, trhal se plevel. Upravovaly se tam aleje, opravovaly lavičky, leštil kámen. Neustále bylo co spravovat, opravovat, a vylepšovat. Zemřelí, stejně jako děti, neustále něco ničili. Nejdříve jsem se tam nudil, poté jsem si s sebou bral papír a propisku. Sepisoval jsem data a bavil jsem se odčítáním. Jednoduchý byl pouze krok číslo jedna - odečet let. Krok číslo dvě už ne. Úmrtí ve 2. měsíci, narození ve 12. Napsal jsem $2-12 =$. Díval jsem se na papír jako spadlý z višně, ničemu jsem nerozuměl, rozbolela mě hlava a děsně jsem se rozplakal. Přiběhla babička a ptala se, co se stalo. Nedokázal jsem jí to vysvětlit. Koupila mi limonádu. Pil jsem limonádu a během prvního osvětlení v mém životě jsem pochopil, že musím měsíce prohodit: $12-2 = 10$. Deset, číslo, které neexistuje, protože jsem na hřbitově. Začal jsem se děsně nahlas smát.

Matka byla mým zájmem o matematiku, respektive o odečítání, což nebylo u několikaletého dítěte příliš typické, tím spíše, že šlo o zájem probuzený na místě, které k probouzení čeho- či kohokoli není de facto určeno, velmi zaskočena. Doma mi potom trpělivě vysvětlovala mechanismus dní, měsíců a roků. Pochopil jsem, že desítku, která neexistuje, si musím vypůjčit. Od prožitých let musím odečíst jedničku. Hluboce mě to rozesmutilo, přišlo mi to totiž velmi nespravedlivé. Záporný počet měsíců a tak vysoce zúročená půjčka, jenž odebírá celý rok života!

Matka strávila hodinu v koupelně, měl jsem strach, jestli neomdlela. Konečně se objevila: byla navoněná těžkým makovým kenzo, namalovaná a usmívala se. Nevím, kdo byl autorem toho úsměvu. Její tvář, ruka, jež vedla rtěnku po kůži rtů, či moje fantazie? Už léta jsem neviděl matku namalovanou. Nevěděl jsem, co si mám myslet, a tak jsem pronesl: „Sluší ti to,“ ale nebyla to pravda. Poslední týdny hubla, kůže však měla tolik co předtím. Kůže jí posmutněle visela, především na tvářích, nad víčky, pod bradou, visela jako hadříky: nevyprané, umazané skvrnami, uhříky, nitkami jednotlivých vlasů, hadříky, které kdosi rozvěsil na lešení kostry. Mé matce to neslušelo, její vzhled mě však velmi dojal. „Lež je někdy lepší,“ odpoví matka.

Nasedneme do auta. Pomůžu matce zapnout pásy. Pásy zachraňují životy obětem nehod, mladým obětem, v produktivním věku, motoricky zdatným, neboť takoví starci jako moje matka už nedokáží sáhnout za sebe dostatečně nízko, aby nahmatali pás, jehož další nevýhodou je to, že je vyroben z kluzkého materiálu.

Nejedeme rychle. Matka trpí tachofobií, strachem z rychlosti. „Na hřbitov nijak nespěchám,“ vtipkuje, přičemž se svůj strach, jenž roste úměrně se střílkou na tachometru, snaží překonat. Žertuje, je totiž jasné, že by se chtěla ocitnout u hrobu svého muže co nejrychleji, jak je to jen možné. Protichůdná přání, leč pouze jedno tělo, takové rovnice jsou neřešitelné.

Babička mě často brávala na hřbitov. Měli jsme kupu práce. Ona zastříhávala, zalévala, plela, a já s papírem a propiskou obcházel hroby. Počítal jsem prožitá léta, měsíce a dny. Měl jsem pocit, že moje práce je mnohem důležitější než ta, kterou dělala babička; že je stejně důležitá jako práce listonoše: já jsem také přinášel zprávy, a to z oné strany.

Obcházel jsem hroby se zpoceným čelem, s limonádou a má algebraická vášeň mě neopouštěla. Tato práce mě smrtelně pohltila, ono odčítání a porovnávání, rovnice o jedné či o dvou neznámých, s rovnítkem jako náhrobní deska a k tomu všemu znaménka sčítání, která zde rozestavěla nešikovná ruka, jež způsobovala, že se mi ježily jemné řídké chloupky na předloktí. Odčítal jsem jedno datum od druhého a domy zesnulých se jako by navzdory ozdobily do plusu. Svislá čára byla příliš dlouhá, zatímco dole, na jejím konci, se nacházela pomlčka, která nadměrnou délku jakoby protínala a upravovala.

Dnes, když o tom přemýšlím a řídím auto s mlčící pasažérkou, starší ženou, která je mojí matkou, dnes mě ona dětská interpretace pravoslavného kříže baví, a obzvlášť vtipný mi přijde způsob, jakým jsem se vypořádal s dolní pomlčkou – scabellum pedum, jež symbolizuje osud darebáků ukřižovaných společně s Kristem; pro mě to zkrátka byla oprava, jež do jisté míry kompenzovala fušeřinu těch, kteří vyplnili hroby špatnými znaménky sčítání. Zahnul jsem na boční cestu na hřbitov. Natolik mě tato vzpomínka pobavila, že nedokážu zadržet smích. Matka mě pozoruje a s jízlivým úsměvem na tváři říká: „Vždycky jsi na hřbitovy reagoval podivně. Doufala jsem, že už jsi z toho vyrostl.“

Vleču za matkou igelitku plnou hřbitovních svící, hadříků a také prostředek na čištění kamenných povrchů, plus dva obrovské květináče s bílými chryzantémami. Matka mírně pokulhává, trápí ji špatně srostlé kosti na pravém chodidle, jakmile však mineme hřbitovní bránu, získá v pohybu stabilitu. Na hřbitově se cítí jako ryba ve vodě, neomylně jde alejemi od hrobu ke hrobu, svíčka za svíčkou, v jedné řadě, nejdříve vzdálená rodina, poté bližší, ještě bližší a konečně – otcův hrob honosící se černým mramorem a zlatými písmeny, ověčený listy a větvemi divoké hrušně rostoucí opodál. Na desce je vyryto matčino jméno a datum narození. Chybí tam pouze datum úmrtí. Matka si všimne mého pohledu. „Rok už by tam mohli vyrýt. A ty bys jen dopsal měsíc a den,“ řekne.

Květináče postavím na lavičku. Z igelitky vyndám jednu svíci. „Jdu se projít, přijdu za chvíli,“ řeknu. Pod podrážkami šustí listí, jako bych šel cestou posetou hlemýždími ulitami; lidé už nejsou tak pořádní jako dříve. Trochu bloudím, naposledy jsem tu byl na otcově pohřbu před pěti lety. Ano, tady je, kouzelný hrob mého dětství. Nyní umím přečíst příjmení i jména. Jako kluk jsem si velmi dobře uměl poradit s čísly, jak s arabskými, tak i s římskými, písmena mi však kladla neúprosný, zuřivý odpor. Odstranit onen špunt či uzávěr, jenž mi bránil přístup do světa slov, mě stálo spoustu práce a úsilí.

Pod náhrobním kamenem leží ostatky dvou žen. Matky a dcery. Zemřely ve stejný den. Na tom by nebylo nic podivného, až na to datum. Matka, Lidia Poplawská: nar. 1937-03-22,

zemřela 1960-07-12. dcera, milovaná Anička, bez příjmení, zato s adjektivem „milovaná“: nar. 1960-10-15, zemřela 1960-07-12.

Ten hrob mě fascinoval, zdálo se mi o něm po nocích, nepřestával jsem na něj myslet. Matematika nejvyššího stupně, nebeské rovnice, symfonie sfér. Ta data mě provázela po celý život. Dokonce teď, ve svých čtyřiceti letech, cítím chorobné vzrušení, mé naprosto materiální tělo, až k prahu bolesti, stojí před tajemstvím začarovaným do kamene a drti. Stojím u hrobu Aničky, milované Aničky, které nejdříve zemřela, a až potom se narodila.

Kdysi jsem o netradičním zápisu na grodeckém hrobě vyprávěl jednomu známému, velmi váženému a staříckému teologovi. Dlouho se rozmýšlel, dokonce jsem měl pocit, že si u toho zdříml, což se mu mnohdy stávalo, on se však najednou rozzářil, v očích mu zahořely jiskřičky chlapecké veselosti, a jako člověk, který si najednou vzpomněl na pointu, vyhrknul: „Omyl Stvoření.“ řekl a zajíkl se smíchy.

Za dvanácté, na hřbitovech se cítím skvěle, což máme v rodině. Zdědil jsem tuto schopnost po matce, ta ji zdědila po své matce, a tak dál, nazpět, po nitce ke klubku, až na počátek naší genealogie. Jak jsem se zorientoval v rodinné historii, tento dar si předávala ženská linie. Mí předci, ti po meči a po přeslici, čili otec i bratr, byli v blízkosti hrobů rozmrzelí. A ke zvýraznění této společensky úmorné vlastnosti nedošlo ani tak u mé matky, ani u její matky, leč u mě.

Za tři čtvrtě hodiny jdu pro matku, podzimní chlad mi v náznacích připomíná přítomnost těla. Matka mi podá igelitku s vyhořelými svícemi, starými kytkami, špinavými hadříky. Hrob je uklizený, místo posledního odpočinku je naposledy zkontrolováno. Matka má spokojený výraz, tvář zarudlou větrem a námahou, je uvolněná. „Pěkně jsi to tu všechno uklidila,“ říkám. „Pěkně,“ odpoví mi matka, když se protahuje mezi lavičkou, kmenem hrušně a náhrobním kamenem, „jen je tu trochu těsno.“

ZEMĚPIS

Učebna zeměpisu se nacházela ve sklepě. Malými okénky jsme jako v suterénu viděli nanejvýš nohy, desítky a možná že stovky bot, ještě před nazutím pantoflí v šatně. Jakmile majiteli bot něco upadlo, měli jsme možnost spatřit jeho tvář, ne však příliš často; v zimě existovala jistá šance, že někdo uklouzne a natáhne se, tehdy se celé delikventovo tělo roztáhlo jako žížala, bylo rozčleněné: hlava s čepicí v jednom okně, trup v dalším a chodidla v následujícím. Takové (výjimečné) pády, *málosmrtelné*, v zimě monotónně přerušovaly hodinu.

Náš učitel, poměrně mladý, byl *homosexuál*, to tvrdily fámy, přestože fámy nikdy nejsou ověřené. Nejvíce nás překvapovalo to, že vypadal normálně a stejně tak se i choval. Respektive, na učitele vypadal normálně a normálně se i choval. Možná jen příliš často se mu měnila nálada. Jedna ze spolužaček to vystihla celkem trefně: „Homosexuál je takový muž, který se chová jako těhotná žena a má obsesi z afrických hlavních měst.“ Ve středoškolských učebnách jsme ne pokaždé opatrně zacházeli se slovy, například se slůvkem „normální“. Normální učitel, normální člověk.

Zeměpis jsme pokaždé měli první nebo poslední hodinu. Seděli jsme v poslední lavici, nedaleko skříněk s glóbusy a atlasy. Hodiny zeměpisu jsem měl rád, ale zároveň jsem zeměpis nesnášel, byl to jediný předmět, na kterém jsem seděl v lavici s Káťou. Nemohl jsem se jí věnovat, jak bych si přál, musel jsem být totiž neustále ve střehu: učitel – geograf (říkali jsme mu geojograf) nás nečekaně zkoušel, především z hlavních měst: Madagaskar – Antananarivo, Ghana – Accra, tři chyby a koule v žákovské.

Seděli jsme v té samé lavici tři roky, napovídali jsme si při písémkách, v prvním ročníku jsem jí tiskl ruku pod lavicí, ve třetím jsem jí dával ruku na stehno, anebo ona na mé. V prvním ročníku jsem nevěděl, že hlavní město Rovníkové Guiney je Malabo, ve třetím jsem si pamatoval, že Ouagadoudou je hlavní město Burkina Faso, Horní volty, „země spravedlivých“ v jazyce mossi a diula.

Pamatuju si poledníky a rovnoběžky. Nultý poledník, který přechází přes greenwichskou observatoř, rovník, nejdelší z rovnoběžek, a také obratníky Raka a Kozoroha. Narodil jsem se v zimě (Kozoroh) a Káťa v létě (Rak). V zeměpisu jsem byl nejlepší ze třídy, přestože jsem ho nesnášel, anebo možná právě proto: všechno jsem se musel naučit doma, abych se na hodinách plně mohl věnovat jenom Kátě.

Nepamatuju si, jak to začalo, od čeho. Zdali se jeden z nás zmohl na gesto, byť pouze nevědomé? Nebo někdo jiný vykonal první gesta za nás a nám nezbylo nic jiného než k sobě během rozhovoru sklonit hlavy?

Už během prvního měsíce nás vítr hnal tím samým směrem, načež jsme se k sobě přibližovali čím dál více, snášely nás proudy a průvany školních přestávek, pojilo nás šeptání a pokukování spolužáků, stmelovaly nás svačiny a čaje v bufetu. Neměli jsme na tom větší zásluhu. „Víš,“ pronesla Káťa se středoškolskou afektovaností: „připomínáme dvě velryby, které moře vyplivlo na pláž. Nikdo jiný není v dohledu. Umřeme společně.“

Neumřeli jsme. Respektive, ne společně.

Po měsíci jsme si začali psát dlouhé dopisy, ty nejdelší vznikaly o víkendech, oblíbil jsem si pondělky. Bylo nám jasné, že některé věci je jednodušší zapsat než vyslovit. Papír je mnohem trpělivější než vypravěč z masa a kostí. Papír promíjí chyby v uvažování, přestože zviditelňuje ortografické chyby. Chyby v uvažování komplikují život, ortografické chyby snad pouze snižují výslednou známku.

Lístičky jsme si vyměňovali každý den. Káťa měla netradiční písmo, už propracované, důsledně pravosklonné; světlo mezi provazy vět, dokonce na čistém papíře, pravidelně široké, jako sluneční pásy protnuté žaluziemi.

Dařilo se nám spolu nekomunikovat a pohybovat se po chodbách takovým způsobem, abychom vzájemný kontakt minimalizovali, jenže naše mlčení a neustálý přesun z jedné třídy do druhé neznamenal hádku či vzájemné omrzení. Měli jsme své papírky, své tajemství, o kterém věděli všichni a dělali si z toho srandu. Potřebovali jsme samotu: „Jako houby vláhu,“ pronesla kdysi Káťa a pravé víčko jí mírně pokleslo.

Podářilo se mi režirovat šest her, byly dobře přijaté a ověncené cenami, a jak se ukázalo, finančně prosperovaly. Díky nim si, mimo jiné, mohu dovolit takové vymoženosti, jako například soukromého lékaře pro moji matku. V každé z mých inscenací jsem se snažil vyprávět o štěstí, vyprávět o neštěstí mi totiž přišlo příliš banální a snadné. V životě jsem nejčastěji krácel cestou nejmenšího odporu, což jsem si výhradně kompenzoval na prknech scény, kde jsem si troufal výlučně na ta nejobtížnější témata, takže dodnes nenacházím téma obtížnější než je štěstí.

Za patnácté, nemám rád zeměpis. Nemám rád hlavní města afrických zemí, zeměpisnou šířku i délku, boční i čelní morény, a hlavně potom bazální. Nesnáším mapy: nástěnné, u kterých nás geograf vychovával (učitelova nejoblíbenější místa byla na mapě od neustálého kontaktu s ukazovátkem vydřena), cestovní (horor přesunů z města do města, který především na mapách vypadá jednoduše a lehce); kapesní (věčně schované ve špatném saku), staré i nové; žádné.

„Kým chceš být?“ Zeptal jsem se Káti. Banální a zároveň závažná otázka, neplnoletí si takové otázky kladou. „Kdyby to šlo, tak psychologem,“ odpověděla a svěsila hlavu.

Nemám náuru objevitele ani cestovatele. Mám rád to, co znám. Zním to, co mám rád. Nezajímá mě, co je za dalším rohem, přestože jsem zvědavý, zdalipak za dalším rohem najdu to, co jsem si zapamatoval. Oni arctowští, nansenové, magellánové mi jsou kupodivu cizí, chladní. Zájem o svět, stejně jako čich, mám snížený, má přísně ohraničené a nepříliš rozsáhlé hranice. Jedinou výjimkou byla Káťa.

V paměti ji vidím nejasně. Matka kdesi uchovává fotky ze střední, teď však leží v nemocniční posteli, a jestli už o něčem přemýšlí, pak je to nezaplacený účet za proud, pod ubrouskem na lednici, zapomněla na něj.

Strávili jsme spolu celé čtyři roky, ale více si pamatuju ženu, u které kupuju pečivo. To je nespravedlivé.

Káťa byla o něco vyšší než já, kostnatá. Pohybovala se ztěžka a neobratně, velmi ostražitě, zničeho nic uměla překvapit a jako obyčejná chodníková kostka vyletět do vzduchu. Nebyla nešikovná, ale občas rozbila nádobí. Když rozbila hrníček u mě doma, rozpačitě pronesla: „Říkej mi Grácie!“ Káťa pokaždé připomínala přerostlé zvíře. Jemné a vysoce inteligentní. Připomínala velké epigony, připomínala úlomek z dávných časů, živou zkamenělinu, moudrý a důstojný střípek minulosti či prehistorie.

Co teď povím, bude znít absurdně, ale mám pocit, že nejprve jsem se do Káti zamiloval a až pak jsem ji potkal.

Přitahovala mě ještě jedna věc: tajemství či prázdno, aniž bych jedno od druhého uměl rozeznat.

Zazvonil telefon. Za jedenácté, nenávidím telefony, ale vzal jsem ho, volal totiž kamarád, můj dávný kamarád, nyní lékař. Zavolala mi jemně oholená, plná tvář se zlatými obroučkami. Domluvili jsme se na večer na Střeše, v soukromí, abychom zavzpomínali na staré časy. Nemám nejmenší chuť trávit volný čas se zlatými obroučkami, ale což, svěřil jsem mu matku a za nějakou dobu budu potřebovat předepsat prášky na spaní. Umím dělat to, na co nemám sebemenší chuť.

Vlasy měla pokaždé nakrátko, na rozdíl od tehdejších dívek, kterým sahaly do půli zad. Osmělil jsem se zeptat, proč se nerozhodla pro více ženský účes. „Žádná extravagance,“ odsekla. „Nebudu předstírat, že jsem hezčí než ve skutečnosti.“

Za patnácté, nemám rád zeměpis, především mapy. Když se dívám na mapu, mám pocit, jako bych se prohlížel v zrcadle. Vidím vlastní obličej, neoholený, unavený a starší, pokaždé starší. Když se dívám na mapu, nevidím nitky cest, dálnic ani železničních tratí, jež jsou spojeny tečkami měst jako kostra domečku ze sirek a z plastelíny. Mnohobarevné propletené čáry propojené skvrnami měst připomínají síť cév či lymf, spletené kilometry, kterými se přenáší čas. Když se dívám na mapu, vidím schéma, diagram ubíhacích hodin, minut a vteřin.

Město A a město B, pokaždé propojené takovým způsobem, abyste někde po cestě zabloudili a dorazili pozdě a jinam, než kam jste měli namířeno.

VILÍK

Zaměstnanci tokijského metra v bílých rukavičkách cpou pasažéry do vagonu, než se zavřou dveře. Já také vlastním bílé rukavičky, ucpávám vlastní myšlenky, fobie, potřeby, abych dojel do další stanice: od honoráře k honoráři, od práce k práci; zastávky míhají, jedna jako druhá, a po určité vzdálenosti uteče celý rok.

Vždycky jsem čekal na večerníček, některé pohádky jsem měl rád: Maxipes Fík, Kocour Mikeš, školák Kája Mařík. Křemílek a Vochoomůrka, první metrosexuální hrdinové, jak se později objevilo v Cosmopolitanu, které jsem si na základní škole pletl s Křepelkou a Muchomůrkou, čeští (českoslovenští) Pat a Mat, Kouzelná pastelka. Bolek a Lolek. No a Včelka Mája.

Zbožňoval jsem včelku Máju, měla proužky a tykadla. Můj dědeček, kterého zničila (podle mé matky, vestálky rajske polívky) cigára a tchyně, měl včelín. Ne moc velký, několik úlů ve starém sadu za stodolou, ground zero, děti tam neměly co dělat. Mám-li věřit matce, byl jsem poslušný chlapec, což znamená, že s hygienou jsem byl zadobře. Než jsem si šel s kamarády hrát na dvorek, chtěl jsem, aby mi ukázali ruce, se špinavými jsem si nehrál. Nejspíš proto jsem se jednoho dne ocitl ve starém sadu za stodolou. Poslušné děti bývají nepředvídatelné.

Děda pokaždé vyšel před dům, usedl na staré lavičce a odpočíval. Vysedávání a odpočinek ho zcela pohltily. Co si pamatuju, měl kulatý, opuchlý obličej. Nepil alkohol, protože ho nesměl. Natékaly mu plíce, nebo pohrudnice, už si nevzpomínám, ale vnitřní edém působil v jeho těle jako kvasnice: břicho měl jako obličej a ten se v sípavém dechu chvěl jako balónek. Napuchlý děd: tělo v galoších a ve vatovém kabátě, v drilichových kalhotách mnohokrátě zašivaných různobarevnými nitěmi jako světlo rozštěpené optickým hranolem.

Děda sedával na lavičce. Babička pracovala na statku, matka pracovala v Grodku, otec na nesčetných stavbách ku slávě Polské Lidové Republiky. Slepice pokaždé úplně stejně naletěly, perličky nikoli, krocani výstražně rozsypávaly červené korále ve visících náhrdelnících, Miška běhala kolem boudy a čekala, až ji někdo odváže z řetězu a pomazlí se s ní. Vše si žilo na základě vlastní vůle a na vlastních nohou, anebo podle jiného, dospělého a nerozšířovatelného plánu.

Pouze děda zůstával mimo onen venkovní rozruch, pouze děda nemusel pracovat, jako živý svatý. Seděl na své lavici, za ta léta ošoupané jeho zadnicí, seděl a odpočíval, kouřil a rukou odbýval mé přání prohrát další partii dámy, anebo vyhrát další kolo mikáda, tyčinky byly rozprostřené na hracím plátně jako rozsypaný snop slámy a na koncích měly nasazené symboly: Poseidonův trojzubec, obyčejnou šipku, výstřední písmenko z umělé hmoty, mezi alfou a omegou.

Pouze děda se vznášel nad lavičkou v oblaku cigaretové mlhy bez filtru, oblý a ruměný jako žitný kvásek. Jakmile už v poklidu seděl, jakmile mu hvízdavý vzduch vyplnil plíce a šedé nitky kouře vycházely nozdrami a přísahám, že i ušima, jakmile se aureola, jež přináležela živému svatému, třpytila krystalky slídy v omítce bílého domu, tehdy se mi podařilo usednout k jeho holínkám. A čekat. Čekat na dvě věci.

Zaprvé, na záchvat dědovy koprolálie. Začínal nadávat na celý svět, dokonce hlouběji, až za základy světa. Nadával šíleně. Žádný proud nadávek, který tvořil, stuhly, jimiž svazoval ta nejméně pravděpodobná slova, si nevybavuju. Nevím, co u něho takový záchvat způsobilo: nemoc, očekávaný přesun na hřbitov, rekapitulace vlastního života? Nevím, měl jsem však pocit, že děd rozmlouvá s okřídlenými posly, že jim je přinejmenším rovný, že nebeská brána se otevírá na jeho "kurva". "Pojďte dál," odpovídali mu jeho okřídlení.

Zadruhé, na včely. Dědu obsypaly včely. Musel jsem počkat. Včely nejradši sedávaly na odhalené kůži, přestože se vyhýbaly obličejí a krku, možná jim vadil cigaretový kouř. Včely ho nikdy nepíchly, a když už nějaká v jeho těle žihadlo zanechala, z nepozornosti či omylem, nikdy mu neopuchalo, děda si žihadlo vytáhl, vzal včelu mezi prsty, a ta, s roztrhaným zadečkem, bzučela, umírala naprosto obyčejně, jako lidé neosvícení, bez vyššího cíle, bez

nebe, které přece měla každý den, s vykuchanými vnitřnostmi, nicotná, osamocená a s průhlednými křídélky. Tehdy děda kroutil hlavou, to možná od něho matka toto gesto odkoukala, "Pitomá, pitomá," říkával s důrazem na á. A potom nadával.

Měl jsem sklony k hypochondrii, což jsem nejspíš zdědil po matce. Ta však odhodila hypochondrii, jako se svléká stará kůže, někdy před patnácti lety, kdy se ukázalo, že má cukrovku, anebo možná sklerózu, už si nevzpomínám. Smyšlené nemoci už nepotřebovala. A já jsem se z hypochondrie vyléčil na pláži. Seděl jsem se svou partnerkou, bylo to nejspíš šesté kolo, gong, možná osmé. Před tím jsme každý měli dvě skleničky červeného vína. Ona mi vysvětlovala, že musíme a že se milujeme, a já přemýšlel pouze o tabletkách kalcia, které jsem si nevzal: byl jsem na červené víno alergický. Přemýšlel jsem, zdali se do hodiny můj obličej obsype zarudlými pupínky, a ona prohlašovala, že musíme – gong! – "a" že se milujeme, případně "protože". Uvědomil jsem si, že bych svou společnici se vši radostí vyměnil za sklenici s šumivou tabletou kalcia.

Ve *Včelce Máje* jsem nenáviděl jednu postavičku, a tou byl mišák Alexandr, mám pocit, že byl šedý a přemoudřelý. Jako vetřelec ze světa savců narušoval harmonii hmyzího světa. Obvykle do něho nezapadal a zároveň v něm zabíral tolik místa, že jste ho nemohli přehlédnout. V porovnání s jeho prostorekostí a brýlemi na nose dokonce i pavoučice Tekla, která vrzala na houslích, vypadala sympaticky a ne tak hrozivě. Můj terapeut, ztráta času a peněz, prohlásil, že v Alexandrovi vidím sebe sama. Můj terapeut, muž s naprosto odlišným smyslem pro humor, prohlásil, že dokud si neoblíbím mišáka, nebudu si sám se sebou vědět rady.

Vždycky jsem čekal na večerníčky, dávali pohádky, které jsem měl rád: Rákosníček a Včelí medvídci, Rumcajs nebo Krakonošovy pohádky (dnes už sojku práskačku nikdo neposlouchá, ale máme tu jiné ptáčky). Měďové: ceněný normalizační invalida (Medvídek Ouško) a úchyl importovaný z prohnitého západního světa (Barnabáš), který posadil na kru polární medvědici. Krteček říkal: "Ach jó." Vlk nikdy nedohonil zajíce, stejně jako si Tribuna nevěděla rady s pětiletými blahobyty: více než sto procent normy a v obchodech ještě více pracovních míst a prázdné regály.

Černobílý svět byl okouzlující, objevil se před spaním, poté se objevil televizor Tesla a barva, a také generál Jaruzelski, který cosi vyhlásil. Ničemu jsem nerozuměl a myslel jsem, že holohlavá postavička, která vypadala jako Medvídek Ouško a myšák Alexandr, se dětem omlouvá za to, že nebude večerníček. Matka poslouchala, maňásek četl, vlajka visela, sníh padal, matka plakala. "Neměj strach, mami," řekl jsem. "Nějak to bez večerníčku přežiju."

Bylo mi méně let, než bych spočítal na prstech, a slíbil jsem si, že se nikdy nepřestanu dívat na večerníčky. Kátě jsem slíbil, že ji nikdy neopustím a že umřeme společně. Láhvi jsem sliboval dno koše, sobě klid a spánek a matce podporu. V životě jsem toho nasliboval. Mnohdy cítím takovou únavu, jako bych dodržel slovo; spousty a spousty slov.

Prošel jsem brankou, ground zero a já: malé poslušné dítě. V oploceném sadu bylo několik desítek zakrnělých jabloní s větvemi pokroucenými věkem a počasím jako starý člověk revmatismem. Čas sklizně dávno minul, stromy se nehodily ani na spálení a pouze vrhaly stín, stín druhé, a možná dokonce třetí jakosti, nepřilíš hustý, propichoval skosené střechy úlů, nejspíš zelených, už si nevzpomínám.

Včely byly na lidi zvyklé, proto také na vstup cizí osoby na svůj terén nijak nereagovaly. Děly své a já také: seděl jsem před jedním z úlů a pozoroval vchod. Dlouho jsem sledoval chaos protínajících se cest, dělnice, jež se vracely do úlu a vylétaly na louky, pohyb křidel a nožiček, tance na plástvi. Pozoroval jsem je a jako dědeček jsem včelám říkával: "Pitomá, pitomá", s důrazem na á. A poté jsem se rozhodl zavést pořádek.

Začal jsem včely stavět do nápravných řad, ale mé švýcarsko včelám nejspíš nebylo příliš po chuti, v řadách se objevily díry jako v ementálu.

Včely mě bodaly, já jsem křičel, nejspíš strachy a možná i bolestí, kterou si nepamatuju: “To je zázrak, že ty včely a svou vlastní hloupost přežil,” tvrdí matka. Sotva mě zachránili, přestože si kyvadlo se včelím jedem, které se ve mně střídavě vychylovalo na stranu “být” či “nebýt”, nepamatuju. Nejspíš mi nezbyde než s matkou souhlasit, že přežít vlastní hloupost je v širším kontextu zázrak, zato však velmi obyčejný.

Následky onoho výstřelku, oné snahy zavést za každou cenu pořádek, si nepamatuju: Dlouho jsem měl alergii na včelí jed, ne však na med, a sadu jsem se vyhýbal. Nevzpomínám si.

Dospělí navyprávějí dětem hloupostí. Například o čápech a bratříčkách (sestříčkách). Dospělí kladou dětem velmi hloupé otázky, nejspíš pouze proto, aby si ověřili hranice jazykových možností. Například: “Kým chceš být, až budeš velký?”

Nejdříve jsem chtěl být dědou, což dospělí přijímali s pobavením, trochu později listonošem, což dospělí kvitovali s úsměvem jako převzetí důchodové stvrzenky, a následně jsem chtěl být Vilíkem, z čehož byli nejspíš znepokojení a vylekaní.

Vilík měl proužky, tykadla a křidélka, která téměř nepoužíval. Vilík měl velmi dobré přátele, například samičku Máju, také včelku. Vilík rád spal a jedl. Byl to trubec. Namácel se do průšvihů, z nichž ho tahali přátelé, načež týden někde prospal za rozehřátou televizní obrazovkou, aby se – jen nerad – probudil v dalším dílu večerníčku.

Nechápal jsem, proč je slovo “trubec” vnímáno tak jednoznačně a negativně. Možná díky lidské závisti a zlosti. Každý by totiž chtěl být trubec, ale stydí se to přiznat.

Chtěl jsem být Vilíkem, trubcem-včelíkem. Přání se bohužel občas plní: Ne doslova a trochu naopak, ale přesto.

This sample translation was prepared on occasion of the **HALMA grant** of the author **Ignacy Karpowicz** and his stay at the **Arts Institute in Prague** in April 2010.

The HALMA grant for Ignacy Karpowicz was made possible by funding of the European Commission.

The original “Gesty” was translated by Bára Gregorová from Polish into Czech.

HALMA The European Network of Literary Centres e.V. 2010

www.halma-network.eu

mail@halma-network.eu